

Hadis El Kitabı

**Genel Editör ve
Proje Yürütücüsü**
Prof. Dr. Eyüp Baş

Editör
Prof. Dr. Zişan Türcan

Yazarlar

Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal
Prof. Dr. Mehmet Görmez
Prof. Dr. Hacı Musa Bağcı
Prof. Dr. Hüseyin Hansu
Prof. Dr. Bünyamin Erul
Prof. Dr. Hüseyin Kahraman
Prof. Dr. Bekir Kuzudışli
Prof. Dr. Huriye Martı
Prof. Dr. Zişan Türcan

Prof. Dr. Kadir Demirci
Doç. Dr. Habil Nazlıgöl
Doç. Dr. Ömer Özpınar
Doç. Dr. Fatma Kızıl
Doç. Dr. Ramazan Özmen
Doç. Dr. Salih Kesgin
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Dilek
Dr. Tunahan Erdoğan

ISBN: 978-605-9247-45-0

3. Baskı
Ağustos, 2021 / Ankara
2200 Adet

Yayın Sertifika No
46683

Matbaa Sertifika No
46682

Grafiker®

Yayımları

Yayın No: 220

Web: grafikeryayin.com

**Kapak, Sayfa Tasarımı,
Baskı ve Cilt**

Grafiker®

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık

Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Oğuzlar Mahallesi

1396. Cadde No: 6/A

06520 Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafiker@grafiker.com.tr

Web : grafiker.com.tr

Kitaptaki bölümlerin hukuksal ve bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	19
------------	----

GİRİŞ

HADİS VE HADİSLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR /

Hüseyin Kahraman

1. HADİSİN DİNDEKİ YERİ VE MÜSLÜMANLAR AÇISINDAN DEĞERİ.....	23
1.1. Hadisin Önemi ve Değeri.....	23
1.2. Allah'ın Hz. Peygamber'e Verdiği Görevler.....	23
2. HADİSLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	28
2.1. Hadis.....	28
2.1.1. Hadisin Tanımı.....	28
2.1.2. Hadisin Çeşitleri.....	29
2.1.3. Hadisin Kısımları.....	30
2.2. Sünnet.....	32
2.3. Haber.....	33
2.4. Eser.....	34
3. HADİS İLMİ VE İLGİLİ KAVRAMLAR.....	34
3.1. İlmü'l-Hadîs.....	34
3.2. İlmü Rivâyeti'l-Hadîs.....	34
3.3. İlmü Dirâyeti'l-Hadîs.....	34

1. BÖLÜM

HADİS TARİHİ

1. HADİS RİVAYETİ DÖNEMİ (HİCRÎ I.-V. ASIRLAR).....	39
1.1. Hadis İlminin Oluşum Dönemi.....	39
1.1.1. Hz. Peygamber ve Sahabe Döneminde Hadis / <i>Bünyamin Erul</i>	39
1.1.1.1. Hadislerin Ortaya Çıkışı.....	39
1.1.1.2. Hz. Peygamber ile Beraberlikleri.....	42
1.1.1.3. Sahabe ve Hadis Rivayeti.....	42
1.1.1.4. Sünnet ve Hadislerin Korunmasında Sahabe.....	45

1.1.1.5. Sahabe ve Zabt Problemi.....	47
1.1.1.6. Sahabede Hadis ve Sünnetlerin Farklı Anlaşılması.....	49
1.1.1.7. Sahabenin Hadis ve Sünnet Anlayışı.....	51
1.1.2. Tâbiîn ve Tebe-i Tâbiîn Dönemi ve Temel Özellikleri / <i>Hüseyn Kahraman</i>	53
1.1.2.1. Hadis İlminin Teşekkülünü Hazırlayan Ortam.....	53
1.1.2.1.1. Sosyal Yapı ve Temel Unsurları.....	53
1.1.2.1.2. Siyasal Yapı ve Temel Unsurları.....	55
1.1.2.1.3. Yabancı Kültürler ve Müslüman Toplum Üzerindeki Etkileri.....	57
1.1.2.1.4. Dinî/İtikadî Yapı ve Temel Unsurları.....	60
1.1.2.1.5. Amelî/Fikhî Yapı.....	68
1.1.2.2. Hadis Taraftarlığının Teşekkülü.....	74
1.1.2.2.1. Hadis Taraftarlığının Oluşmasına Sebeplere Olan Gelişmeler.....	74
1.1.2.2.2. Ehl-i Hadisin Teşekkülü ve Muhalefetin Belirlenmesi.....	78
1.1.2.2.3. Ehl-i Hadisin Muhaliflerle Mücadelesi.....	80
1.2. Hadis İlminin Gelişim Dönemi / <i>Ömer Özpinar</i>	86
1.2.1. Hicrî Üçüncü Asır ve Hadis İlmindeki Yeri.....	88
1.2.1.1. Siyasî ve Sosyal Olaylar.....	89
1.2.1.1.1. Halku'l-Kur'an Meselesi ve Mihne Olayı.....	91
1.2.1.1.2. Halku'l-Kur'an Tartışmalarının Hadis Tarihindeki Yeri ve Etkileri.....	96
1.2.1.2. Hicrî Üçüncü Asırda İlmî Hareketler ve Hadis Tarihindeki Etkileri.....	99
1.2.1.2.1. Ehl-i Re'y.....	101
1.2.1.2.2. Ehl-i Hadis.....	104
1.2.1.3. Hadis Usûlüne Dair İlk Çalışmalar.....	108
1.2.1.4. Kütüb-i Sitte'yi Oluşturan Eserlerin Tasnifi.....	111
1.2.1.5. Hadis Usûlüne Dair Meselelerin Ele Alınması.....	116
1.2.2. Hicrî Dördüncü ve Beşinci Asırlar.....	119
1.2.2.1. Genel İlmî ve Sosyo-Kültürel Ortam.....	119
1.2.2.2. Hadis İlmiyle İlgili Çalışmalar.....	122
1.2.2.2.1. Hadis Rivayet Çalışmalarının Devam Ettirilmesi.....	122
1.2.2.2.2. Müstakil Usûl Çalışmalarının Yapılması.....	125
2. HADİS İLİMLERİNİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ / <i>Huriye Martı</i>	131
2.1. Cerh ve Ta'dil.....	132
2.2. İlelü'l-Hadis.....	134

2.3. Garîbü'l-Hadîs.....	135
2.4. Esbâbü Vürûdi'l-Hadîs.....	136
2.5. Muhtelifü'l-Hadîs.....	137
2.6. Nâsihu'l-Hadîs ve Mensûhuh.....	139
2.7. Fıkhu'l-Hadîs.....	140
2.8. Şerhu'l-Hadîs.....	142
3. KİTAPLARIN RİVAYETİ DÖNEMİ (HİCRÎ VI.-XII. ASIR) / <i>Mehmet Dilek</i>	143
3.1. Hadîslerin İsnadlı Naklinden Eserlerin İsnadlı Nakline Geçiş.....	144
3.1.1. İsnadlı Rivayet Usûlünün Terk Edilmesi.....	144
3.1.2. Rivayet Usûlü ile Yazılan Eserlerin İsnadlarıyla Nakledilmesi.....	145
3.2. Eğitimde Kurumsallaşma.....	148
3.2.1. Medreseler.....	148
3.2.2. Dârülhadisler.....	149
3.3. Temel Hadis Kitaplarının İtibar Kazanma ve Otoriteleşme Süreci.....	152
3.3.1. Sahîhayn Kavramının Oluşum Süreci.....	152
3.3.2. Kütüb-i Hamse ve Kütüb-i Sitte Anlayışının Oluşum Süreci.....	154
3.4. Hadis İlimlerine Dair Çalışmalar.....	159
3.4.1. Hadis Kitaplarını Bir Araya Getirme (Cem) Çalışmaları.....	160
3.4.2. Şerh Çalışmaları.....	160
3.4.3. Zevâid Çalışmaları.....	163
3.4.4. Etrâf Çalışmaları.....	163
3.4.5. Rical Çalışmaları.....	164
3.4.6. Tahrîc Çalışmaları.....	165
3.4.7. Hadis Fetvaları İle İlgili Çalışmalar.....	166
3.4.8. Hadis Usûlü İle İlgili Çalışmalar.....	167
4. İNCELEME, ARAŞTIRMA VE TENKİT DÖNEMİ (XVIII. ASIR VE SONRASI) / <i>Fatma Kızıl</i>	170
4.1. Oryantalistlerin Hadise Yaklaşımı.....	170
4.1.1. Giriş: İlk Karşılaşma.....	170
4.1.2. Sömürgecilik ve Oryantalizm.....	171
4.1.3. XIX. Yüzyıl Sonrası Batı'da Hadis Çalışmaları Açısından Önemli İsimler.....	173
4.1.3.1. Alman Oryantalistler.....	174
4.1.3.2. Hollandalı Oryantalistler.....	188

4.1.3.3. Fransız Oryentalistler.....	191
4.1.3.4. İngiliz Oryentalistler.....	193
4.1.3.5. 1980 Sonrası Batı'da Hadis Çalışmaları.....	200
4.2. XVIII. Asır ve Sonrası İslam Dünyasında Hadis Tartışmaları.....	206
4.2.1. Giriş: Oryentalizm Etkisi.....	206
4.2.2. Hadis İlmi Hakkında Dile Getirilen Tenkitler.....	209

2. BÖLÜM

HADİS USÛLÜ

1. HADİS USÛLÜNÜN TANIMI, DOĞUŞU VE KAYNAKLARI / <i>Huriye Martı</i>	223
1.1. Hadis Usûlünün Tanımı.....	223
1.2. Hadis Usûlünün Doğuşu ve Gelişimi.....	223
1.3. Hadis Usûlünün Kaynakları.....	225
2. HADİS USÛLÜNÜN KONULARI.....	227
2.1. Rivayet.....	227
2.1.1. Rivayet Yöntemleri ve Kullanılan Lafızlar.....	228
2.1.1.1. Rivayet Yöntemleri.....	228
2.1.1.2. Rivayet Lafızları.....	230
2.1.2. Rivayetin Nakledilme Biçimi.....	231
2.1.2.1. Lafzen Rivayet.....	232
2.1.2.2. Manen Rivayet.....	232
2.2. Ravi / <i>Fatma Kızıl</i>	234
2.2.1. Tanımı ve Önemi.....	234
2.2.2. Ravi Tabakaları.....	236
2.2.2.1. Sahabe.....	237
2.2.2.2. Tâbiîn.....	241
2.2.2.3. Etbâ'ü't-Tâbiîn.....	245
2.2.3. Ravinin Vasıfları.....	246
2.2.3.1. Ravide Aranılan Özellikler.....	246
2.2.3.1.1. Adâlet.....	246
2.2.3.1.1.1. Tezkiye.....	248
2.2.3.1.2. Zabt.....	249
2.2.3.2. Ravide Bulunmaması Gereken Özellikler (Metâin-i Aşere).....	250
2.2.3.2.1. Adâletle İlgili Kusurlar.....	250
2.2.3.2.1.1. Yalancılık (Kizbü'r-râvî).....	251
2.2.3.2.1.1.1. Mevzû Hadis.....	251

2.2.3.2.1.2. Yalancılıkla İtham Edilme (İttihâmü'r-râvî bi'l-kizb).....	253
2.2.3.2.1.2.1. Metrûk Hadis.....	253
2.2.3.2.1.3. Fısk (Fısk-ı zâhir).....	253
2.2.3.2.1.3.1. Münker Hadis.....	254
2.2.3.2.1.4. Bid'at (Bid'atü'r-râvî).....	255
2.2.3.2.1.5. Cehâlet (Cehâletü'r-râvî).....	256
2.2.3.2.2. Zabtla İlgili Kusurlar.....	257
2.2.3.2.2.1. Çok Hata Yapmak (Fuḥş-i galât).....	257
2.2.3.2.2.2. Aşırı Dikkatsizlik ve Dalgınlık (Kesret-i gaflet).....	258
2.2.3.2.2.3. Vehim.....	258
2.2.3.2.2.3.1. Muallel Hadis.....	258
2.2.3.2.2.4. Sika Ravilere Muhalefet (Muhâlefüt's-sikât).....	259
2.2.3.2.2.4.1. Münker ve Şâz Hadisler.....	260
2.2.3.2.2.4.2. Müdrec Hadis.....	260
2.2.3.2.2.4.3. Maklûb Hadis.....	262
2.2.3.2.2.4.4. el-Mezîd fî Muttasılı'l-Esânîd.....	263
2.2.3.2.2.4.5. Muzdarib Hadis.....	263
2.2.3.2.2.4.6. Musahhaf-Muharref Hadis.....	264
2.2.3.2.2.5. Kötü Hâfıza (Sû-i Hıfz).....	265
2.2.4. Ravileri Konu Eden Eserler.....	265
2.3. Mervî / Hüseyin Kahraman.....	270
2.3.1. Hadislerin İzafe Edildikleri Kaynak Bakımından Taksimi.....	270
2.3.1.1. Kudsî Hadis.....	271
2.3.1.2. Merfû Hadis.....	278
2.3.1.3. Mevkûf Hadis.....	282
2.3.1.4. Maktû Hadis.....	283
2.3.2. Hadisin Ravi (Tarîk) Sayısına Göre Taksimi.....	285
2.3.2.1. Mütevatir Haber.....	286
2.3.2.2. Âhâd Haber.....	290
2.3.2.2.1. Meşhûr.....	292
2.3.2.2.2. Azîz.....	294
2.3.2.2.3. Garîb/Ferd ve Çeşitleri.....	296
2.3.3. Hadislerin Sıhhat Bakımından Taksimi.....	298
2.3.3.1. Sahih Hadis.....	299
2.3.3.2. Hasen Hadis.....	303
2.3.3.3. Zayıf Hadis / <i>Fatma Kızıl</i>	307

2.3.3.3.1. İsnadındaki İnkıtâ Nedeniyle Zayıf Olan Hadisler.....	308
2.3.3.3.1.1. Mürsel Hadis.....	308
2.3.3.3.1.2. Munkatı Hadis.....	309
2.3.3.3.1.3. Mu‘dal Hadis.....	309
2.3.3.3.1.4. Muallak Hadis.....	309
2.3.3.3.1.5. Müdelles Hadis.....	310

3. BÖLÜM

HADİS EDEBİYATI

1. HADİS EDEBİYATININ OLUŞUMU VE VERDİĞİ ÜRÜNLER.....	315
Giriş / <i>H. Musa Bağcı</i>	315
1.1. Rivayetü'l-Hadîs Edebiyatı / <i>Ömer Özpınar</i>	320
1.1.1. Hadîs İlminin Oluşum Devrinde Tasnif Türleri.....	321
1.1.1.1. Sahîfeler.....	321
1.1.1.2. Ale'r-Rical (Ravi Merkezli) Tasnif.....	323
1.1.1.2.1. Müsned Türü Hadîs Edebiyatı.....	324
1.1.1.2.1.1. et-Tayâlisi'nin el-Müsned'i.....	325
1.1.1.2.1.2. Humejdî'nin el-Müsned'i.....	325
1.1.1.2.1.3. Ahmed b. Hanbel'in el-Müsned'i.....	325
1.1.1.2.2. Mu'cem Türü Hadîs Edebiyatı.....	326
1.1.1.2.2.1. Taberânî'nin el-Mu'cemü'l-Kebîr'i.....	327
1.1.1.2.2.2. Taberânî'nin el-Mu'cemü'l-Evsat'ı.....	328
1.1.1.2.2.3. Taberânî'nin el-Mu'cemü's-Sağîr'i.....	328
1.1.1.3. Ale'l-Ebvab (Konu Merkezli) Tasnif / <i>H. Musa Bağcı</i>	329
1.1.1.3.1. Musannefler.....	332
1.1.1.3.1.1. Abdürrezzâk b. Hemmâm'ın Musannef'i.....	332
1.1.1.3.1.2. İbn Ebî Şeybe'nin Musannef'i.....	334
1.1.1.3.2. Câmiler.....	335
1.1.1.3.2.1. Buhârî ve el-Câmiu's-Sahîh'i.....	335
1.1.1.3.2.2. Müslim ve el-Câmiu's-Sahîh'i.....	339
1.1.1.3.3. Sünenler.....	340
1.1.1.3.3.1. Tirmizî ve Sünen'i.....	341
1.1.1.3.3.2. Ebû Dâvûd ve Sünen'i.....	343
1.1.1.3.3.3. Nesâî ve Sünen'i.....	344
1.1.1.3.3.4. İbn Mâce ve Sünen'i.....	344
1.1.1.3.3.5. Dârimî'nin Sünen'i.....	345
1.1.1.3.3.6. Dârekutnî'nin Sünen'i.....	347
1.1.1.3.3.7. Beyhakî'nin es-Sünenü'l-Kübrâ'sı ve Diğer Eserleri.....	347

1.1.2. İlk Üç Asırdaki Eserlere Dayalı Oluşan Tasnif Türleri.....	352
1.1.2.1. İsnadı Ölçü Alan Çalışmalar / <i>Salih Kesgin</i>	352
1.1.2.1.1. İstidrâk Edebiyatı.....	352
1.1.2.1.2. İstihrâc Edebiyatı.....	353
1.1.2.2. Derleme Çalışmaları.....	355
1.1.2.2.1. Farklı Tasnif Şekline Sahip Eserler.....	355
1.1.2.2.1.1. İbn Hibbân'ın Sahih'i.....	355
1.1.2.2.1.2. Begavî'nin Mesâbîhu's-Sünne'si.....	357
1.1.2.2.1.3. Tebrîzî'nin Mişkâtü'l-Mesâbîh'i.....	358
1.1.2.2.2. Kırk Hadis (Erba'ûn) Edebiyatı.....	359
1.1.2.2.2.1. Kırk Hadis (Erba'ûn) Edebiyatının Doğuşu.....	359
1.1.2.2.2.2. Nevevî'nin el-Erba'ûn'u.....	360
1.1.2.2.3. Tergîb ve Terhîb Edebiyatı.....	361
1.1.2.2.3.1. Münzirî'nin et-Tergîb ve't-Terhîb'i.....	362
1.1.2.2.3.2. Nevevî'nin el-Ezkâr'ı.....	363
1.1.2.2.4. Alfabetik (Ale'l-Ahruf) Hadis Edebiyatı.....	364
1.1.2.2.4.1. Sagâni'nin Meşâriku'l-Envâr'ı.....	365
1.1.2.2.4.2. Süyûtî'nin el-Câmiu's-Sağîr'i.....	365
1.1.2.2.4.3. Gümüşhânevî'nin Râmûzü'l-Ehâdis'i.....	366
1.1.2.3. Cem Türü Eserler.....	367
1.1.2.3.1. Humeydî'nin el-Cem' beyne's-Sahihayn'ı.....	367
1.1.2.3.2. İbnü'l-Esîr'in Câmiu'l-Usûl'ü.....	368
1.1.2.3.3. Ali el-Müttakî'nin Kenzü'l-Ummâl'i.....	368
1.1.2.4. Zevâid Çalışmaları.....	369
1.1.2.4.1. Heysemî'nin Mecma'u'z-Zevâid'i.....	370
1.1.2.4.2. İbn Hacer'in el-Metâlibü'l-Â'liye'si.....	371
1.1.2.5. Şerh Edebiyatı / <i>Zişan Türcan</i>	375
1.1.2.5.1. Şerhin Doğuşu ve Gelişimi.....	375
1.1.2.5.2. Temel Hadis Eserleri Üzerine Yazılan Şerhler.....	381
1.1.2.5.2.1. Hattâbî'nin Me'âlimü's-Sünen'i ve A'lâmü'l-Hadis'i.....	381
1.1.2.5.2.2. İbn Abdilberr'in Temhîd'i ve İstizkâr'ı.....	383
1.1.2.5.2.3. İbnü'l-Arabî'nin Âridatü'l-Ahvezi'si.....	386
1.1.2.5.2.4. Nevevî'nin Minhâc'ı.....	387
1.1.2.5.2.5. İbn Hacer'in Fethu'l-Bârî'si.....	389
1.1.2.5.2.6. Aynî'nin Umdetü'l-Kârî'si.....	391
1.1.2.5.2.7. Mübârekpûrî'nin Tuhfetü'l-Ahvezi'si.....	394
1.1.2.5.3. Derleme Eserler Üzerine Yazılan Şerhler.....	395
1.1.2.5.3.1. İbn Receb'in Câmi'u'l-Ulûm ve'l-Hikem'i.....	395

1.1.2.5.3.2. İbn Melek'in Mebâriku'l-Ezhâr'ı.....	396
1.1.2.5.3.3. Münâvî'nin Feyzu'l-Kadîr'i.....	397
1.1.2.5.4. Anadolu'da Yazılan Hadis Şerhleri.....	399
1.1.2.5.4.1. Molla Gürânî'nin el-Kevseru'l-Cârî'si.....	399
1.1.2.5.4.2. Birgivî ve Akkirmânî'nin Şerhu'l-Ehâdisi'l-Erba'în'i.....	400
1.1.2.5.4.3. Ahmed Naim ve Kamil Miras'ın Tecrîd-i Sarîh Tercemesi.....	402
1.1.3. Halk Arasında Yaygın Rivayetlerle İlgili Edebiyat / <i>Salih Kesgin</i>	407
1.1.3.1. Sehâvî'nin el-Makâsîdü'l-Hasene'si.....	407
1.1.3.2. Aclûnî'nin Keşfü'l-Hafâ'sı.....	408
1.1.4. Mevzû Rivayetlerle İlgili Edebiyat.....	409
1.1.4.1. İbnü'l-Cevzî'nin el-Mevzû'ât'ı.....	409
1.1.4.2. Süyûtî'nin el-Leâli'l-Masnû'a'sı.....	410
1.1.4.3. İbn Arrâk'ın Tenzîhü'ş-Şerî'a'sı.....	410
1.2. Hadis Usûlü Edebiyatı.....	412
1.2.1. Hadis Usûlü Konularına Temas Eden Erken Dönem Eserleri / <i>Zişan Türcan</i>	412
1.2.1.1. Şâfî'nin Risâle'si.....	412
1.2.1.2. Müslim'in Sahîh'inin Mukaddimesi.....	413
1.2.1.3. Tirmizî'nin el-İlelü's-Sağîr'i.....	415
1.2.1.4. İbn Ebî Hâtim'in el-Cerh ve't-Ta'dîl'inin Mukaddimesi.....	416
1.2.2. Müttekaddimûn Devri Eserleri / <i>Hüseyin Kahraman</i>	418
1.2.2.1. er-Râmehürmüzî'nin el-Muhaddisü'l-Fâsıl'ı.....	418
1.2.2.2. el-Hâkim en-Nisâbûrî'nin Ma'rifetü Ulûmi'l-Hadîs'i.....	420
1.2.2.3. el-Hatîb el-Bağdâdî'nin el-Kifâye fi İlmi'r-Rivâye'si.....	422
1.2.3. Müttehahirûn Devri Eserleri.....	424
1.2.3.1. Kâdî İyâz'ın el-İlmâ'ı.....	424
1.2.3.2. İbnü's-Salâh'ın Ulûmü'l-Hadîs'i.....	425
1.2.3.3. İbnü's-Salâh'ın Ulûmü'l-Hadîs'ine Dayalı Yazılan Eserler / <i>Tunahan Erdoğan</i>	428
1.2.3.3.1. Nevevî'nin et-Takrîb'i.....	428
1.2.3.3.2. İbn Kesîr'in İhtisâru Ulûmi'l-Hadîs'i.....	429
1.2.3.3.3. İbn Hacer'in Nüzhetü'n-Nazar'ı.....	431
1.2.3.4. Süyûtî'nin Tedrîbü'r-Râvî'si.....	434
1.2.3.5. Kâsımî'nin Kavâidü't-Tahdîs'i.....	435

1.2.3.6. Tâhir el-Cezâirî'nin Tevcîhü'n-Nazar'ı	436
1.2.3.7. Babanzâde Ahmed Naim'in Tecrîd-i Sarfih Tercemesi'nin Mukaddimesi / <i>Hüseyn Hansu</i>	440
1.3. Hadis İlimlerine Dair Edebiyat / <i>Huriye Martı</i>	442
1.3.1. İlelü'l-Hadîs	442
1.3.1.1. İbn Ebî Hâtîm'in el-İlel fi'l-Hadîs'i	443
1.3.2. Garîbü'l-Hadîs	443
1.3.2.1. Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellâm'ın Şerhu Garîbi'l-Hadîs'i	443
1.3.2.2. İbnü'l-Esîr'in en-Nihâye fi Garîbi'l-Hadîs'i	444
1.3.3. Muhtelifü'l-Hadîs	444
1.3.3.1. İbn Kuteybe'nin Te'vîlü Muhtelifi'l-Hadîs'i	444
1.3.3.2. Tahâvî'nin Şerhu Me'âni'l-Âsâr'ı	445
1.3.4. Nâsihu'l-Hadîs ve Mensûhuh	445
1.3.4.1. Hâzîmî'nin el-İ'tibâr fi Beyâni'n-Nâsih ve'l-Mensûh mine'l-Ahbâr'ı	446
1.3.5. Esbâbü Vürûdi'l-Hadîs	446
1.3.5.1. Süyûtî'nin Esbâbü Vürûdi'l-Hadîs'i	446
1.3.6. Rical İle İlgili Edebiyat / <i>Habil Nazlıgül</i>	447
1.3.6.1. Genel Nitelikli Eserler	449
1.3.6.1.1. İbn Sa'd'ın et-Tabakâtü'l-Kübrâ'sı	449
1.3.6.1.2. Buhârî'nin et-Târîhu'l-Kebîr'i	450
1.3.6.1.3. Ebû Nuaym'ın Hilyetü'l-Evliyâ'sı	451
1.3.6.1.4. Zehebî'nin Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ'sı	452
1.3.6.2. Belli Ravilere Tahsis Edilmiş Eserler	453
1.3.6.2.1. Sahabe Tabakasına Yönelik Çalışmalar	453
1.3.6.2.1.1. İbn Abdilberr'in el-İstî'âb'ı	454
1.3.6.2.1.2. İbnü'l-Esîr'in Üsdü'l-Gâbe'si	454
1.3.6.2.1.3. İbn Hacer'in el-İsâbe'si	455
1.3.6.2.2. Belli Kitapların Ricaline Yönelik Çalışmalar	456
1.3.6.2.2.1. Sahîh-i Buhârî'nin Ricali ile İlgili Çalışmalar	457
1.3.6.2.2.2. Sahîh-i Müslim'in Ricali ile İlgili Çalışmalar	458
1.3.6.2.2.3. Sahîhayn'ın Ricali ile İlgili Çalışmalar	458
1.3.6.2.2.4. Muvatta'ın Ricali ile İlgili Çalışmalar	458
1.3.6.2.2.5. Kütüb-i Sitte'nin Ricali ile İlgili Çalışmalar	458
1.3.6.2.2.5.1. Mizzî'nin Tehzîbü'l-Kemâl'i	459
1.3.6.2.2.5.2. Zehebî'nin Kâşif'i	461

1.3.6.2.2.5.3. İbn Hacer el-Askalânî'nin Tehzîbü't-Tehzîb'i.....	461
1.3.6.2.2.5.4. Ensârî'nin Hulâsatü Tezhîbi Tehzîbi'l-Kemâl'i.....	462
1.3.6.2.3. Sika Ravilere Tahsis Edilmiş Eserler.....	463
1.3.6.2.3.1. İclî'nin Târîhu's-Sikât'ı.....	463
1.3.6.2.3.2. İbn Hibbân'ın Kitâbü's-Sikât'ı.....	464
1.3.6.2.3.3. İbn Şâhîn'in Târîhu Esmâi's-Sikât'ı.....	465
1.3.6.2.4. Zayıf Ravilere Tahsis Edilmiş Eserler.....	465
1.3.6.2.4.1. Buhârî'nin Kitâbü'd-Du'afâi's-Sağîr'i.....	466
1.3.6.2.4.2. Nesâî'nin Kitâbü'd-Du'afâ ve'l-Metrûkîn'i.....	466
1.3.6.2.4.3. Ukaylî'nin Kitâbü'd-Du'afâi'l-Kebîr'i.....	466
1.3.6.2.4.4. İbn Hibbân'ın Kitâbü'l-Mecrûhîn mine'l-Muhaddisîn ve'd-Du'afâ ve'l-Metrûkîn'i.....	467
1.3.6.2.4.5. İbn Adî'nin el-Kâmil fî Du'afâi'r-Ricâl'i.....	467
1.3.6.2.4.6. Dârekutnî'nin Kitâbü'd-Du'afâ ve'l-Metrûkîn'i.....	468
1.3.6.2.4.7. Zehebî'nin Mîzânü'l-İ'tidâl fî Nakdi'r-Ricâl'i.....	468
1.3.6.2.4.8. İbn Hacer el-Askalânî'nin Lisânü'l-Mîzân'ı.....	469
1.3.6.2.5. Belli Bölgelerin Ricaline Tahsis Edilmiş Eserler.....	469
1.3.6.2.5.1. Ebû Nuaym el-İsfehânî'nin Târîhu İsfehân'ı.....	470
1.3.6.2.5.2. el-Hatîb el-Bağdâdî'nin Târîhu Bağdâd'ı.....	471
1.3.6.2.5.3. İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım Ali b. el-Hasen'in Târîhu Dımaşk'ı.....	472

4. BÖLÜM

HADİS ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

1. HADİS LİTERATÜRÜNÜN YAPISI VE HADİS BULMA TEKNİKLERİ / <i>Habil Nazlıgül</i>	477
1.1. İlk Ravisine (Sahabe) Göre Hadis Arama.....	480
1.1.1. Müsnedler.....	481
1.1.2. Mu'cemler.....	484
1.1.3. Etrâf Kitapları.....	485
1.2. Hadis Metninin Birinci Kelimesinden Hareketle Hadisi Bulma (Alfabetik Hadis Arama)Yöntemi.....	486

1.2.1. Kullanım Zamanı.....	486
1.2.2. Yardımcı Olacak Literatür.....	486
1.2.2.1. Halk Dilinde Meşhur Olan Rivayetleri Toplayan Kitaplar.....	487
1.2.2.2. Hadisleri Harf Sırasına Göre Tertipleyen Kitaplar.....	490
1.2.2.3. Hususi Fihristler ve Kullanım Kılavuzları (Miftâhlar).....	494
1.3. Hadis Metni İçerisinde Geçen Kelimelerden Hareketle Hadis Bulma Yöntemi.....	497
1.3.1. Concordance'nin Tanıtımı ve Kullanımı.....	497
1.4. Hadisi Konusuna Göre Arama.....	502
1.4.1. Dinin Bütün Konularını İhtiva Eden Hadis Kitapları.....	503
1.4.2. Fıkhî Konularla İlgili Hadisleri İhtiva Eden Kitaplar.....	510
1.4.3. Dinin Belirli Konularıyla İlgili Hadisleri İhtiva Eden Kitaplar.....	511
1.4.4. Tek veya Hususi Bir Konuda Yazılmış Hadis Kitapları.....	520
1.4.5. Cüzler.....	521
1.4.6. Hadis Şerhleri.....	521
1.4.7. Kırk Hadis Kitapları.....	522
1.4.8. Hadis Dışındaki İlim Dallarına Ait Kitaplar.....	523
1.5. Hadisi Metin ve Senedine Ait Özelliklerine Göre Arama.....	523
1.5.1. Metin.....	524
1.5.1.1. Kudsi Hadisleri İhtiva Eden Kitaplar.....	524
1.5.1.2. Uydurulmuş Hadisleri İhtiva Eden Kitaplar.....	524
1.5.1.3. İhtilâf Halindeki Hadisleri Konu Edinen Kitaplar.....	530
1.5.1.4. Evâil Kitapları.....	531
1.5.2. Sened Özelliklerinden Hareketle Hadis Arama.....	532
1.5.3. Sened ve Metnin Birlikte Değerlendirilmesi.....	535
1.5.3.1. İlel Kitapları.....	536
1.5.3.2. Mübhem Şahıslar Hakkındaki Kitaplar.....	536
1.6. Dijital Ortamda ve İnternette Hadis Arama.....	536
1.6.1. CD'ler Yoluyla Hadis Araştırma ve Bulma Usulü.....	537
1.6.2. İnternet Yoluyla Hadis Araştırma ve Bulma Usulü.....	539

5. BÖLÜM

HADİS PROBLEMLERİ

1. HADİS VE SÜNNETİN MAHİYETİ / <i>Bünyamin Erul</i>	547
1.1. Hadisin Anlamı.....	547
1.2. Sünnetin Anlamı.....	549

1.2.1. Sünnet Tabirinin Kavramlaşma Süreci.....	549
1.2.2. Sünnet Kavramının Gelişimi.....	552
1.2.3. Farklı Sünnet Tanımları Üzerine.....	554
1.2.4. Sünnet Kavramının Farklı Kullanımları Üzerine.....	556
2. HADİS VE SÜNNETİN KAYNAKLARI / <i>Bünyamin Erul</i>	557
2.1. İlâhî Kaynaklar.....	558
2.1.1. Kur'an-ı Kerim.....	558
2.1.2. Cebrâil.....	560
2.1.3. Hikmet.....	561
2.1.4. Hz. Peygamber'in Rüyalari.....	564
2.2. Hadis ve Sünnetin Beşerî Kaynakları.....	568
2.2.1. Hz. Peygamber'in İctihadları ve Kaynakları.....	569
3. HADİS VE SÜNNETİN SÜBÛTU SORUNU / <i>Hüseyin Kahraman</i>	577
3.1. Kelam Âlimlerinin Yaklaşımı ve Hadisçilerin Tepkisi.....	579
3.1.1. Haber-i Vâhidin Kelam İlmindeki Yeri.....	579
3.1.2. Ehl-i Hadise Göre Haber-i Vâhidin İtikadî Konularda Delil Olma Değeri.....	580
3.1.3. Hadisçi-Kelamcı Tartışması Örneği: İmanın Muhtevası ve Amel ile İlişkisi.....	582
3.2. Hanefî Fukahânın Haber-i Vâhide Bakışı ve Hadisçilerin Tepkisi.....	584
4. HADİS VE SÜNNETİN ANLAŞILMASI SORUNU / <i>Mehmet Görmez</i>	586
4.1. Tarihî Süreçte Hadis ve Sünneti Anlama Sorunu.....	586
4.1.1. Şerh ve Haşiye.....	590
4.1.2. Modern Dönem.....	591
4.2. Hadis ve Sünnetin Anlaşılmasında Temel İlkeler.....	592
4.2.1. Hadisin Anlaşılması.....	592
4.2.1.1. Genel İlke ve Esaslar.....	592
4.2.1.1.1. Hadis Metinleri Bağlamında Özel İlke ve Esaslar.....	593
4.2.1.1.2. Metin Dışı Unsurlarla İlgili İlke ve Esaslar.....	596
4.2.1.1.3. Hadislerin Ana Konularını Dikkate Alma.....	598
4.2.2. Sünnetin Anlaşılması.....	600
5. HADİS VE SÜNNETLE AMEL MESELESİ / <i>Bünyamin Erul</i>	605
5.1. Hadis ve Sünnetin Değeri.....	605
5.2. Sünnetin Bağlayıcılığı Problemi.....	609
5.3. Hadis ve Sünnetle Amel.....	611

6. BÖLÜM

FARKLI MEZHEPLERİN HADİS VE SÜNNET ANLAYIŞI

1. ŞİA VE HADİS / <i>Bekir Kuzudişli</i>	623
Genel Çerçeve.....	623
1.1. Şîa'da Hadis ve Hadis Rivayeti.....	624
1.2. Temel Hadis Kitapları.....	628
1.2.1. Küleynî ve el-Kâfi Adlı Eseri.....	628
1.2.2. Şeyh Sadûk ve Men Lâ Yahduruhü'l-Fakîh'i.....	629
1.2.3. Tûsî ve Tehzîbü'l-Ahkâm ile el-İstibsâr'ı.....	630
1.3. Hadis Tenkidi.....	631
1.4. Hadis ve Sünnet Anlayışları.....	632
2. ZEYDİYYE VE HADİS / <i>Kadir Demirci</i>	635
2.1. Zeydî Muhaddisler ve Zeydî Hadis Literatürü.....	635
2.1.1. İmam Zeyd ve Müsned'i.....	635
2.1.2. Ali b. Musa er-Rıza ve Sahîfe'si.....	637
2.1.3. Kâsım er-Ressî ve Eserleri.....	637
2.1.4. Ahmed b. İsa ve Emâlî'i.....	637
2.1.5. Hüseyin b. Hakem el-Kûfî ve Müsned'i.....	638
2.1.6. Muhammed Mansûr el-Murâdî ve Kitâbü'z-Zikr'i.....	638
2.1.7. Yahya b. el-Hüseyin ve Eserleri.....	639
2.1.8. Furat b. İbrahim el-Kûfî ve Eserleri.....	640
2.1.9. Muhammed b. Süleyman el-Kûfî.....	640
2.1.10. Ahmed b. Hüseyin el-Hârûnî ve Emâlî'si.....	641
2.1.11. Hüseyin b. İsmail el-Cürcânî ve Eserleri.....	642
2.1.12. Yahya b. el-Hüseyin el-Hârûnî.....	642
2.1.13. Muhammed b. Ali el-Alevî.....	642
2.2. Zeydiyye'ye Göre Sünnet.....	643
2.3. Zeydiyye'ye Göre Haberin Tanımı Çeşitleri ve Bilgi Değeri.....	645
2.3.1. Haberin Tanımı.....	645
2.3.2. Haberin Çeşitleri.....	645
2.3.3. Haberin Bilgi Değeri.....	645
2.3.3.1. Kesin Bilgi İfade Eden Haberler.....	645
2.3.3.1.1. Mütevatir Haber.....	645
2.3.3.2. Genel Kabul Görmüş Haber: Telakki'l-Hadis bi'l-Kabûl.....	647
2.3.3.3. Zan İfade Eden Haberler.....	647
2.3.3.3.1. Âhâd Haber.....	647
2.4. Haberin Muhtevası ile İlgili Şartlar.....	649
2.5. Zeydiyye'de Metin Tenkidi.....	650

2.6. Zeydiyye’de Metin Tenkidi Örnekleri	653
2.6.1. Kur’an’a Uygunluk veya Aykırılık	653
2.6.2. Sünnete Uygunluk veya Aykırılık	654
2.6.3. Akla Aykırılık	655
2.6.4. Dinin Temel İlkelerine Uygunluk veya Aykırılık	655
2.6.5. Arap Diline Aykırılık	656
2.6.6. Gerekçesi Zikredilmeyen Tenkitler	556
3. İBÂZİYYE VE HADİS / <i>Kadir Demirci</i>	660
3.1. İbâzî Muhaddisler ve İbâzî Hadis Literatürü	661
3.1.1. Câbir b. Zeyd ve Dîvân’ı	661
3.1.2. Ebû Ubeyde Müslim b. Ebî Kerîme	662
3.1.3. Ebû Abdillâh Dammâm b. es-Sâib el-Ezdî	663
3.1.4. Ebû Nûh Sâlih b. Nûh ed-Dahhân	664
3.1.5. Ebû Amr Rabî b. Habîb ve Müsned’i	664
3.1.6. Ebû Süfyân Mahbûb b. er-Rahîl	666
3.1.7. Ebû Ganim Bîşr b. Ganim el-Horasânî ve el-Müdevven’i	667
3.1.8. İmam Ebû Saîd Eflah b. Abdilvehhâb ve Rivayetleri	668
3.1.9. Çağdaş Dönem İbâzî Hadis Çalışmaları	669
3.2. İbâziyye’de Hadis-Sünnetin Anlamı	670
3.2.1. Hadis ve Sünnetin Anlamı	670
3.2.2. Hadis ve Sünnet Arasındaki Fark	672
3.3. Hadisin Çeşitleri	673
3.3.1. Makbul Hadisler	673
3.3.1.1. Mütevatir	673
3.3.1.2. Âhâd	674
3.3.1.2.1. Sahih	675
3.3.1.2.2. Hasen	675
3.3.2. Merdûd Hadisler	676
3.3.3. Söyleyeni Açısından Hadis Çeşitleri	676
3.4. İbâziyye’de İsnad ve Metin Tenkidi	676
3.4.1. İsnad Tenkidi	676
3.4.1.1. Ravide Aranan Şartlar	678
3.4.2. Metin Tenkidi	679
4. MUTEZİLE’NİN HADİS VE SÜNNET ANLAYIŞI / <i>Hüseyin Hansu</i>	684
4.1. Sünnetin Delil Değeri	684
4.2. Haberin Kısımları ve Delil Değeri	686
4.2.1. Mütevatir Haberler	686
4.2.2. Âhâd Haberler	688

5. HANEFÎ MEZHEBİ VE HADİS / <i>İsmail Hakkı Ünal</i>	694
5.1. Ebû Hanîfe ve Hadis.....	694
5.1.1. Ebû Hanîfe'nin İlim Çevresi.....	694
5.1.2. Ebû Hanîfe'nin Hadis Rivayeti.....	695
5.1.3. Ebû Hanîfe'nin Hadis ve Sünneti Delil Alma Konusundaki Yaklaşımı.....	696
5.1.4. Ebû Hanîfe'nin Hadis Tercihinde Dikkate Aldığı Unsurlar.....	697
5.2. Hanefî Mezhebinin Hadis Yöntemi.....	701
5.2.1. Sünnetin Kısımları ve Sünnete Tabi Olmanın Hükümü.....	701
5.2.2. Haberlerin Kısımları.....	702
5.2.2.1. Mütevatir Haber.....	702
5.2.2.2. Meşhûr Haber.....	703
5.2.2.3. Âhâd Haber (Haber-i Vâhid).....	704
5.2.3. Hadiste İnkıtâ.....	706
5.2.3.1. Mürsel Hadis Tanımı ve Delil Olma Değeri.....	707
5.2.3.2. Zayıf Hadis.....	708
5.2.3.3. Müstenker Hadis.....	709
5.2.4. Hz. Peygamber'in Fiilleri (Ef'âlû'r-Rasûl).....	709
5.2.5. Ravinin Fikhi Meselesi.....	710
6. MÂLİKÎLERİN HADİS VE SÜNNET ANLAYIŞI / <i>Zişan Türcan</i>	713
Giriş.....	713
6.1. Mâlik b. Enes'in Düşüncesinde Hadis ve Sünnet.....	714
6.2. Mâlikîlerde Hadis ve Sünnet.....	716
6.2.1. Haberin Kısımları ve Bilgi Değeri.....	716
6.2.2. Âhâd Haberin Kabul Şartları.....	716
7. ŞÂFİÎLERİN HADİS VE SÜNNET ANLAYIŞI / <i>Habil Nazlıgül</i>	719
7.1. İmam Şâfiî'nin Hadis İlmine Katkıları.....	719
7.1.1. İmam Şâfiî Zamanında Hadis.....	719
7.1.2. Şâfiî'nin Kitâb ve Sünneti Birbirine Karşı Konumlandırılmadığı Katkıları.....	724
7.1.2.1. Sünnetin Kitâb'a Arzı.....	725
7.1.2.2. Sünnetin Kitâb'la Te'yîdi.....	726
7.1.2.3. Sünnetin Kitâb'a Arzına Dair Rivayetlere Şâfiî'nin Yaklaşımı.....	727
7.1.2.4. Şâfiî'nin Sünneti Kur'an'a Göre Konumlandırışı.....	728
7.1.3. Genel Anlamda Şâfiî'nin Hadislere Bakışı.....	730
7.1.3.1. Hadisçilerle Münasebeti.....	731
7.1.3.2. Ravide ve Rivayette Aradığı Şartlar.....	731

7.1.3.3. İhtilâfî'l-Hadîs ve Tercih Usûlü.....	732
7.1.3.4. Sahabe ve Tâbiîn Kavilerinin Değeri.....	733
7.1.4. Şâfiî'nin Eserlerinde Bulunan veya Ona Nispet Edilen Bazı Hadis Usûlü İstılahları.....	735
8. HANBELÎLERİN HADİS VE SÜNNET ANLAYIŞI /	
<i>Ramazan Özmen</i>	739
Giriş.....	739
8.1. Hanbelî Usûlcülerin Haber Anlayışları.....	740
8.1.1. Haberin Tanımı.....	740
8.2. Sened Açısından Haberlerin Taksimi.....	741
8.2.1. Mütevatir Haberler.....	742
8.2.1.1. Mütevatir Haberin Tanımı.....	742
8.2.1.2. Mütevatir Haberde Aranan Şartlar.....	742
8.2.1.3. Mütevatir Haberin Epistemolojik Değeri.....	743
8.2.2. Âhâd Haberler.....	744
8.2.2.1. Âhâd Haberin Tanımı.....	744
8.2.2.2. Haber-i Vâhid ile Amel Meselesi.....	744
8.2.2.3. Akâidde Haber-i Vâhidin Delil Olma Değeri.....	745
8.2.2.4. Haber-i Vâhidin Epistemolojik Değeri.....	745
8.2.2.5. Umûmî Belvâda Haber-i Vâhid.....	746
8.2.2.6. Haber-i Vâhid ve Kıyas.....	747
8.3. Hanbelilere Göre Metin Tenkidi Prensipleri.....	747
8.4. Ahmed b. Hanbel'e Göre Sünnetin Değeri ve Kur'an'a Göre Konumu.....	749
DİZİN	753
YAZAR ÖZGEÇMİŞLERİ	793

ÖNSÖZ

Hız. Peygamber'e (s.a.v) nispet edilen sözlerin veya fiil, takrir ve ahvale ilişkin bilgilerin rivayet edilmesiyle birlikte, hadisin bilgi alanı haline gelme süreci başlamıştır. Haberin aslına uygun olarak nakledilme zarureti, rivayetinin usul ve kaidelerinin belirlenmesini gündeme getirmiş, bu yüzden hem ravinin hem de nakledilen haberin durumuna ilişkin tespitler yapılmıştır. Fitne hareketleri ile başlayan hadis uydurma faaliyetleri ile hadislerle farklı yaklaşan çeşitli ekollerin teşekkülü, hadisçileri rivayet ameliyesini disipline etmeye sevk etmiştir. Öte yandan dil, fıkıh ve kelam gibi disiplinlerde üretilmiş yöntem ve bakış açıları hadis çalışmalarının kavramsal çerçevesine ve sistematik yapısına kavuşmasına katkı sağlamıştır. Kısacası, hadis, vârid olduğu erken dönemde kişisel ihtiyaç ve ilgi çerçevesinde ele alınırken, rivayetinin başlamasıyla birlikte denetleme mekanizmaları işletilmiş; ravi ve mervîde olması gereken özellikler belirlenmiştir. İlerleyen dönemlerde, temelde hadislerin sıhhati ve anlaşılması genel başlıkları altında toplanabilecek tartışmalar, hadis merkezli pek çok kavramın oluşmasına, bilgi alanlarının teşekkül etmesine ve çok sayıda eserin telif edilmesine zemin hazırlamıştır. Netice itibarıyla hadis, üçüncü dördüncü asırlara varıldığında ilim haline gelme sürecini tamamlamıştır. Sonraki dönemlerde hadis alanındaki çalışmalar muhtelif amaç ve yöntemlerle devam ettirilmiştir.

Hadis ilminde erken devirlerden itibaren çok temelli dönüşümlerin yaşandığı, çeşitli aralıklarla eksen değişimleri olduğu görülmektedir. Suffe ile başlayan hadis eğitim ve öğretimi, şifahî rivayetten metinleşme sürecine, tedvin ve tasniften şerh ve haşiye dönemlerine evrilmiş ve nihayet araştırma inceleme ve tenkit devri diyebileceğimiz son döneme kadar gelmiştir. Bu dönüşümlerin saikleri arasında kitâbet ve metinleşme olgusu, hadisin bilgi değerine ilişkin tartışmalar, hadisin te'vîli meselesi ve bir kısmının farklı kültürlerle dayandığı bilinen birtakım ilimlerin tesiri ön plandadır. On sekizinci yüzyıl itibarıyla yaşananlar ise hadis ilmi için yepyeni bir dönemin habercisi olmuştur. Siyasî, askerî ve kültürel sahada üstünlüğü ele geçiren Batı'nın İslamî ilimlerle özellikle de hadisle ilgili çalışmaları, müslümanları geleneksel yaklaşım kalıplarının dışına çıkmaya zorlamıştır. Yaşanan dönüşümler bizzat müslümanların kendi içlerinde bile şiddetli itiraz ve ithamları gündeme getirmiştir. Hadis ilminin geçirdiği evrelerde ortaya çıkan tartışmalar yöntemsel düzeyde kalmamış, çoğu zaman dinî ve ideolojik bir boyuta da sahip olmuştur. Diğer alanlarla karşılaştırıldığında hadis alanında yaşanan dönüşümler, tarih boyunca hep sancılı olmuş ve büyük tartışmalara yol açmıştır. Öte yandan dönüşüme gösterilen muhalefet mevzii başarılar kazansa

da nihai olarak dönüşümün galip geldiğini görmekteyiz. Bugün de etkisini sürdüren son dönem hadis tartışmaları hiç olmadığı kadar şiddetli ve fakat dönüşüme zorlayan faktörler de o nispette güçlüdür.

Son birkaç yüzyıldır yaşanan gelişmeler, hadis eğitiminde sadece geleneksel kalıpların içinde kalamayacağımızı göstermektedir. Kendi geleneğimizle aramıza giren mesafeyi tarih ve tenkit kavramları üzerinden aşmak, hadislerin tümüyle tarihî süreçte uydurulduğu peşin hükmüyle hareket eden oryantalist bakışın aksine, bu kavramları hadisi anlama çabasının bir gereği olarak kabul etmek uygun görünmektedir. Bugün hadis ilminin, temel parametrelerinden sapmadan daha dinamik bir alan olarak değerlendirilmesi yeni veriler ışığında zenginleştirilmesi icap etmektedir. Elinizdeki *Hadis El Kitabı* adlı çalışma, hadis tarihi, hadis usûlü, hadis edebiyatı, hadis araştırma yöntemleri, hadis problemleri ve farklı mezheplerin hadis ve sünnet anlayışı olmak üzere altı bölümden müteşekkildir. *Hadis El Kitabı*'nın plan ve muhtevası, öncelikle ilahiyat fakülteleri hadis anabilim dallarınca lisans düzeyinde okutulan ana derslerin içerikleri dikkate alınarak oluşturulmuştur. Bununla birlikte eserde lisansüstü düzeye hitap eden bazı bölümlere de yer verilmiştir. Eserin, sözü edilen içeriğiyle genel bir müracaat kaynağı olma noktasına yaklaştığı söylenebilir.

Hadis El Kitabı'nda, konuların yazımında mümkün merteye sade bir dil kullanılmasına, subjektif değerlendirmelerden kaçınılmasına, meselelerin genel kabul görmüş yaklaşımlar üzerinden yazılmasına; tartışmalara dışarıdan bir gözle bakarak işaret edilmesine çalışılmıştır. Eser, on yedi hadis uzmanının katkılarıyla ortaya çıkmıştır. Kıymetli yazarlarımız Prof. Dr. İ. Hakkı Ünal'a, Prof. Dr. Mehmet Görmez'e, Prof. Dr. Musa Bağcı'ya, Prof. Dr. Hüseyin Hansu'ya, Prof. Dr. Bünyamin Erul'a, Prof. Dr. Hüseyin Kahraman'a, Prof. Dr. Bekir Kuzudişli'ye, Prof. Dr. Huriye Martı'ya, Prof. Dr. Kadir Demirci'ye, Doç. Dr. Habil Nazlıgül'e, Doç. Dr. Ömer Özpınar'a, Doç. Dr. Fatma Kızıl'a, Doç. Dr. Ramazan Özmen'e, Doç. Dr. Salih Kesgin'e, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Dilek'e ve Dr. Tunahan Erdoğan'a katkılarından dolayı teşekkür ediyorum. Kitabı baştan sonra okuyarak, çalışmanın imlâ ve içerik bakımından iyileşmesine katkı sunan Doç. Dr. Fatma Kızıl ile eserin tashihinde gösterdikleri gayretlerden ötürü Dr. Tunahan Erdoğan'a ve Yüksek Lisans öğrencimiz Hatice Kübra Özmen'e ayrıca teşekkür etmem gerekmektedir.

Kuşkusuz her çalışmada olduğu gibi birtakım eksikliklerimiz olmuştur. Okuyucuların ve özellikle hadis hocalarımızın yapıcı eleştirilerini beklediğimizi ve sonraki baskılarda dikkate alacağımızı ifade etmek isterim.

Prof. Dr. Zişan Türcan
Editör